

УДК 343.138
DOI: 10.31733/2078-3566-2024-2-362-367

Андрій МЕЛЕШКО[©]
адвокат, аспірант
(Європейський університет, м. Київ, Україна)

ОСКАРЖЕННЯ УХВАЛИ СЛІДЧОГО СУДДІ ПРО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ У ВИГЛЯДІ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Під час досудового розслідування до підозрюваного може бути застосований найсуворіший запобіжний захід – тримання під вартою. Сторона обвинувачення в багатьох випадках використовує його як елемент психологічного тиску на підозрюваного з метою схилити останнього до співпраці з органом досудового розслідування. Тому дієвим інструментом захисту має бути оскарження ухвали слідчого судді про застосування зазначеного запобіжного заходу.

Досліджено норми кримінального процесуального закону України, що регулюють оскарження ухвали слідчого судді про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, та відповідну судову практику, виявлено проблемні питання, що виникають при такому оскарженні, запропоновано шляхи їх усунення.

Ключові слова: тримання під вартою, досудове розслідування, оскарження ухвали, розумні строки, апеляційна скарга.

Постановка проблеми. Відповідно до ч. 2 ст. 422 КПК України апеляційна скарга на ухвалу слідчого судді розглядається не пізніше як через три дні після її надходження до суду апеляційної інстанції. Проте триденний строк на практиці не діє, розгляд апеляційної скарги затягується на місяць-півтора, є багато випадків, коли апеляційний суд призначає розгляд апеляційної скарги тоді, коли вже існує нова ухвала слідчого судді про продовження строку тримання під вартою, що робить подану апеляційну скаргу неактуальною, а оскарження ухвали слідчого судді – недієвим інструментом захисту.

Мета статті – запропонувати зміни до кримінального процесуального закону, що перетворять оскарження ухвали слідчого судді про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою з декларативного інструменту захисту на дієвий.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; держава відповідає перед людиною за свою діяльність, утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ст. 3); кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність (ст.29); права і свободи людини і громадянина захищаються судом (ст. 55) [2].

Під час досудового розслідування до підозрюваного може бути застосований запобіжний захід у вигляді тримання під вартою. Цей запобіжний захід є найбільш суворим, адже підозрюваний знаходиться в умовах несвободи. Знаходження в таких умовах може мати несприятливі наслідки для його життя, а саме: погіршення стану здоров'я, втрата роботи, фінансові та сімейні проблеми. І про ці наслідки відомо стороні обвинувачення, яка в багатьох випадках використовує запобіжний захід у вигляді тримання під вартою як елемент психологічного тиску на підозрюваного з метою схилити останнього до співпраці з органом досудового розслідування.

Тому дієвим інструментом захисту має бути оскарження ухвали слідчого судді про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, що цілком кореспондується з положеннями кримінального процесуального законодавства України.

Так, згідно з п. «с» ч. 3 ст. 6 Європейської конвенції з прав людини кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має право захищати себе особисто чи використовувати юридичну допомогу захисника [1].

Ч. 1 ст. 20 КПК України розкриває сутність права на захист, котре полягає в тому, що підозрюваному та обвинуваченому надається можливість надати усні або письмові пояснення з приводу підозри чи обвинувачення, право збирати і подавати докази, брати особисту участь у кримінальному провадженні, користуватися правовою допомогою захисника, а також реалізовувати інші процесуальні права, передбачені цим кодексом.

З огляду на п. 16 ч. 3 ст. 42 КПК України підозрюваний, обвинувачений має право оскаржувати рішення, дії та бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді в порядку, передбаченому цим кодексом.

Відповідно до ст. 28 КПК України під час кримінального провадження кожна процесуальна дія або процесуальне рішення повинні бути виконані або прийняті в розумні строки; розумними вважаються строки, що є об'єктивно необхідними для виконання процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень; розумні строки не можуть перевищувати передбачені цим кодексом строки виконання окремих процесуальних дій або прийняття окремих процесуальних рішень (ч. 1); кримінальне провадження щодо особи, яка тримається під вартою, неповнолітньої особи або щодо кримінального правопорушення, вчиненого стосовно малолітньої або неповнолітньої особи, має бути здійснено невідкладно і розглянуто в суді першочергово (ч. 4).

Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 309 КПК України під час досудового розслідування можуть бути оскаржені в апеляційному порядку ухвали слідчого судді про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою або відмову в його застосуванні.

За приписами п. 3 ч. 1 ст. 393 КПК України апеляційну скаргу мають право подати підозрюваний, обвинувачений, його законний представник чи захисник. У свою чергу, згідно з ч. 2 ст. 422 КПК України апеляційна скарга на ухвалу слідчого судді розглядається не пізніше як через три дні після її надходження до суду апеляційної інстанції [3].

Проте, як уже було зазначено вище, розгляд апеляційної скарги затягується на місяць, а то й більше. Крім того, трапляються випадки, коли апеляційний суд призначає розгляд апеляційної скарги тоді, коли вже існує нова ухвала слідчого судді про продовження строку тримання під вартою. Це робить подану апеляційну скаргу неактуальною, і оскарження ухвали слідчого судді стає недієвим інструментом захисту.

Першою причиною затягування розгляду апеляційної скарги є надходження із запізненням матеріалів від слідчого судді до апеляційного суду. Так, за ч. 1 ст. 422 КПК України, отримавши апеляційну скаргу на ухвалу слідчого судді, суддя-доповідач невідкладно витребує з суду першої інстанції відповідні матеріали.

Як свідчить відповідна судова практика, суд апеляційної інстанції призначає перше засідання на третій день після надходження до нього апеляційної скарги на ухвалу слідчого судді. Проте це є лише формальним дотриманням вимог ч. 2 ст. 422 КПК України, адже відповідні матеріали з суду першої інстанції не надходять до суду апеляційної інстанції у триденний строк. Нівелювати окреслену проблему можна у такий спосіб. Необхідно зобов'язати слідчого чи прокурора подавати до слідчого судді клопотання про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою з відповідними матеріалами одночасно в паперовому та в електронному вигляді через підсистему «Електронний суд». Так, згідно з п. 24 Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, затвердженого Рішенням Вищої ради правосуддя № 1845/0/15-21 від 17 серпня 2021 р., підсистема «Електронний суд» – підсистема ЄСІТС забезпечує можливість обміну (надсилання та отримання) документами (в тому числі процесуальними документами, письмовими та електронними доказами тощо) між судом та учасниками судового процесу, між користувачем цієї підсистеми та Вищою радою правосуддя, а також отримання інформації про стан і результати розгляду таких документів чи інших документів.

У свою чергу, апеляційний суд, маючи через цю підсистему доступ до матеріалів клопотання, буде розглядати апеляційні скарги на ухвалу слідчого судді про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою без затримки, тобто не пізніше як через три дні після їх надходження до суду апеляційної інстанції, як того вимагає ч. 2 ст. 422 КПК України. Водночас вказаний у ч. 2 ст. 422 КПК України триденний строк, на нашу думку, не відповідає розумному строку щодо розгляду апеляційної скарги на ухвалу слідчого судді про застосування запобіжного заходу у

вигляді тримання під вартою, адже з огляду на вимоги ч. 4 ст. 28 така скарга має бути розглянута невідкладно. Зважаючи на те, що апеляційний суд отримує миттєвий доступ до матеріалів клопотання про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, апеляційна скарга на відповідну ухвалу слідчого судді має бути розглянута невідкладно, а саме не пізніше 24 годин з моменту надходження її до апеляційного суду, причому і в вихідні та святкові дні, якщо так припаде. Задля оперативності подання апеляційної скарги та її щонайшвидшого розгляду може бути задіяна підсистема «Електронний суд» та режим відеоконференції.

Отже, необхідно внести відповідні зміни до КПК України, а саме:

1) ст. 132 доповнити частиною 2-1 такого змісту: «Клопотання про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою подається одночасно в паперовому та електронному вигляді через підсистему “Електронний суд”»;

2) доповнити КПК України статтю 422-2 під назвою «Порядок оскарження та перегляду ухвал слідчого судді про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою» в такій редакції:

– ч. 1 «Апеляційна скарга на ухвалу слідчого судді про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою подається до апеляційного суду в паперовому вигляді або в електронному через підсистему “Електронний суд”»;

– ч. 2 «Отримавши апеляційну скаргу на ухвалу слідчого судді про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, суддя-доповідач негайно повідомляє особу, яка її подала, прокурора та інших заінтересованих осіб про час, дату і місце апеляційного розгляду»;

– ч. 3 «Апеляційна скарга на ухвалу слідчого судді про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою має бути розглянута протягом двадцяти чотирьох годин з моменту її надходження до суду апеляційної інстанції»;

– ч. 4 «Розгляд апеляційної скарги на ухвалу слідчого судді про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою за клопотанням сторони кримінального провадження або за власною ініціативою апеляційного суду здійснюється в режимі відеоконференції».

Другою причиною затягування розгляду апеляційної скарги на ухвалу слідчого судді про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою може бути неприбуття прокурора на судові засідання.

Прокурор просто не з'являється на судові засідання без повідомлення причин або подає клопотання про його відкладення у зв'язку із зайнятістю в іншому судовому засіданні. В результаті апеляційний суд відкладає засідання, а підозрюваний продовжує перебувати під вартою.

Вирішити вказану проблему можливо двома шляхами. Перший полягає в тому, що в разі неприбуття прокурора з будь-яких причин на розгляд апеляційної скарги слід проводити цей розгляд без його участі на підставі наявних матеріалів.

Отже, необхідно внести відповідні зміни до КПК України, а саме: доповнити запропоновану вище нову статтю 422-2 КПК України частиною 5 такого змісту: «У разі неприбуття прокурора для розгляду апеляційної скарги на ухвалу слідчого судді про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою цей розгляд проводиться без його участі».

Щодо другого шляху вирішення окресленої проблеми слід зазначити таке. На наше переконання, розгляд апеляційної скарги на ухвалу слідчого судді про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою є невідкладною процесуальною дією, адже до підозрюваного застосовано найбільш суворий запобіжний захід, котрий полягає в ізоляції підозрюваного від суспільства, він фактично випадає зі звичного для нього життя, тому апеляційний розгляд скарги на судові рішення про застосування цього запобіжного заходу має відбутися невідкладно.

У зв'язку з цим у разі неможливості прибуття прокурора потрібно залучати прокурора для проведення окремої процесуальної дії за аналогією залучення захисника.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 53 КПК України слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд залучають захисника для проведення окремої процесуальної дії в порядку, передбаченому ст. 49 цього Кодексу, виключно у невідкладних випадках, коли є потреба у проведенні невідкладної процесуальної дії за участю захисника, а завчасно повідомлений захисник не може прибути для участі у проведенні процесуальної дії чи забезпечити участь іншого захисника або якщо підозрюваний, обвинувачений виявив

бажання, але ще не встиг залучити захисника, або прибуття обраного захисника неможливе.

У свою чергу, згідно зі ст. 49 КПК України слідчий, прокурор виносить постанову, а слідчий суддя та суд постановляє ухвалу, якою доручає відповідному органу (установі), уповноваженому законом на надання безоплатної правової допомоги, призначити адвоката для здійснення захисту за призначенням та забезпечити його прибуття у зазначені у постанові (ухвалі) час і місце для участі у кримінальному провадженні (ч. 2); постановою (ухвалою) про доручення призначити адвоката негайно направляється відповідному органу (установі), уповноваженому законом на надання безоплатної правової допомоги, і є обов'язковою для негайного виконання; невиконання, неналежне або несвоєчасне виконання постанови (ухвали) про доручення призначити адвоката тягнуть відповідальність, встановлену законом (ч. 3).

Проте постає питання: з-поміж яких осіб має бути призначений прокурор для проведення окремої процесуальної дії? На нашу думку, цими особами мають бути адвокати, які надають безоплатну правову допомогу та уклали контракт чи договір про залучення їх як прокурорів.

Такий підхід певною мірою збалансує інтереси сторін кримінального провадження, адже на сьогодні на підставі ст. 53 КПК України сторона обвинувачення активно залучає захисника для проведення окремої процесуальної дії, причому в багатьох випадках зловживаючи цим правом. Однак наведена пропозиція вступає в протиріччя зі ст. 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [4], де визначено вимоги щодо несумісності з діяльністю адвоката. Зокрема, відповідно до п. 1 ч. 1 вказаної статті несумісною з діяльністю адвоката є робота на посадах осіб, зазначених у пункті 1 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», де в п. «е» вказані посадові та службові особи органів прокуратури [6]. Проте така несумісність не ґрунтується на здоровому сенсі.

Так, згідно зі ст. 58 КПК України потерпілого у кримінальному провадженні може представляти представник – особа, яка у кримінальному провадженні має право бути захисником (ч. 1); представник користується процесуальними правами потерпілого, інтереси якого він представляє, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо потерпілим і не може бути доручена представнику (ч. 4).

У свою чергу, відповідно до ст. 45 КПК України захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, особи, стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, але не повідомлено про підозру у зв'язку з її смертю, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію) (ч. 1); захисником не може бути адвокат, відомості про якого не внесено до Єдиного реєстру адвокатів України або стосовно якого у Єдиному реєстрі адвокатів України містяться відомості про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю. Таким чином, адвокат може бути як захисником, так і представником потерпілого, хоча представник потерпілого знаходиться на одному боці з прокурором, а в разі відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення потерпілий, який погодився підтримувати обвинувачення в суді, а отже, і представник потерпілого, користується всіма правами сторони обвинувачення під час судового розгляду (ст. 340 КПК України). І такий стан речей не тягне за собою визначення несумісності для адвоката бути захисником і представником потерпілого.

Отже, з огляду на вищезазначене, необхідно внести такі зміни до законодавства:

– у п. 1 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» після слова «корупції» додати «крім випадків, встановлених законом»;

– ч. 2 ст. 13 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу» [5] доповнити пунктом 4 такого змісту: «а також інші дії, передбачені законом»; – ч. 1 ст. 14 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу» доповнити пунктом 8-1 такого змісту: «особи, у кримінальних провадженнях стосовно яких відповідно до положень Кримінального процесуального кодексу України залучається прокурор для проведення окремої процесуальної дії, – на правничі послуги, передбачені п. 4 частини другої статті 13 цього Закону»;

– ч. 1 ст. 27 Закону України «Про прокуратуру» [7] доповнити останнім

реченням такого змісту: «У передбачених законом випадках прокурором окружної прокуратури тимчасово може бути призначений адвокат»;

– доповнити запропоновану вище нову статтю 422-2 КПК України частиною 5 такого змісту: «У разі неприбуття прокурора для розгляду апеляційної скарги на ухвалу слідчого судді суддя-доповідач залучає прокурора для проведення окремої процесуальної дії з-поміж адвокатів, які надають безоплатну правову допомогу, за правилами, передбаченими ст. 53 КПК України».

Висновки. На сьогодні оскарження ухвали слідчого судді про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою не є дієвим інструментом захисту. Викладені вище конкретні пропозиції щодо змін у законах України сприятимуть пришвидшенню розгляду відповідної апеляційної скарги, а саме: така скарга буде розглянута протягом двадцяти чотирьох годин із моменту її надходження до суду апеляційної інстанції.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. Ратифікована Законом України від 17.07.1997. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
2. Конституція України від 28.06.1996. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05 липня 2012 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
5. Про безоплатну правничу допомогу : Закон України від 02 червня 2011 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>.
6. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
7. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовтня 2014 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>.

Надійшла до редакції 24.05.2024

Прийнято до публікування 04.06.2024

References

1. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod [Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms] vid 04.11.1950. Ratyfikovana Zakonom Ukrainy vid 17.07.1997. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text. [in Ukr.].
2. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine] vid 28.06.1996. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>. [in Ukr.].
3. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [The Criminal Procedure Code of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 13.04.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>. [in Ukr.].
4. Pro advokaturu ta advokatsku diialnist [About the advocacy and advocacy activities] : Zakon Ukrainy vid 05 lypnia 2012 r. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>. [in Ukr.].
5. Pro bezoplatnu pravnychu dopomohu [About free legal aid] : Zakon Ukrainy vid 02 chervnia 2011 r. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>. [in Ukr.].
6. Pro zapobihannia koruptsii [On prevention of corruption] : Zakon Ukrainy vid 14 zhovtnia 2014 r. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>. [in Ukr.].
7. Pro prokuraturu [About the prosecutor's office] : Zakon Ukrainy vid 14 zhovtnia 2014 r. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>. [in Ukr.].

ABSTRACT

Andrii Meleshko. Appeal against the decision of the investigating judge on the application of a preventive measure in the form of detention: problematic issues. During pre-trial investigation, a suspect may be subjected to the preventive measure of detention, which is the most severe measure as it entails confinement. Being confined can have adverse consequences for the suspect, such as deteriorating health, loss of employment, financial and family problems. The prosecuting party, which often exercises its right to petition the investigating judge for the application of detention as a preventive measure, is well aware of these consequences. In many cases, this becomes a tool of psychological pressure on the suspect.

Therefore, an effective means of protection should be the appeal against the decision of the investigating judge regarding the application of detention, which fully corresponds to the requirements of the European Convention on Human Rights and the Criminal Procedure Code of Ukraine. The three-day period for considering the appeal does not apply; the review is delayed for a month, sometimes even longer. There are many cases where the appellate court schedules the hearing of the appeal when a new decision of the investigating judge to extend the detention period already exists, rendering the appeal irrelevant. This makes the appeal against the decision of the investigating judge an ineffective means of

protection.

This article explores the provisions of the criminal procedural law of Ukraine regarding the appeal against the decision of the investigating judge on the application of detention as a preventive measure, as well as the relevant judicial practice. Problematic issues arising from such appeals are identified, and solutions to address them are proposed.

Keywords: *detention, pre-trial investigation, appeal of decision, reasonable timeframes, appellate complaint.*

УДК 343.95

DOI: 10.31733/2078-3566-2024-2-367-373

Ольга МИРГОРОДСЬКА[©]

аспірант

(Дніпровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ ПІД ЧАС ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРИПИНЕННЯ

Розглянуто особливості забезпечення законності під час застосування заходів адміністративного припинення. Акцентовано на тому, що неправомірне застосування заходів адміністративного припинення завдає суттєвої шкоди правам, свободам та законним інтересам фізичних і юридичних осіб. У зв'язку з цим надважливим є забезпечити застосування зазначених заходів у точній відповідності до вимог законодавства, що потребує суворого контролю з боку уповноважених на це органів і посадових осіб.

За допомогою прикладів із правозастосовної практики детально розглянуто такі складові законності застосування заходів адміністративного припинення: 1) наявність повноважень у певних органів і посадових осіб виконавчої влади, які мають право їх здійснювати; 2) регламентація в законодавстві змісту, умов і підстав, а також процедури їх застосування; 3) застосування цих заходів має чітко відповідати вимогам нормативно-правових актів, зокрема, вони мають бути законними, пропорційними, ефективними та необхідними (доцільними).

При цьому «пропорційність» визнано одним із головних критеріїв законності застосування заходів адміністративного припинення і запропоновано закріпити його в термінологічному апараті адміністративно-правової науки та в подальшому нормативно, серед загальних положень в КУпАП та інших нормативно-правових актах, що регламентують сферу державного примусу.

Ключові слова: *заходи адміністративного припинення, застосування заходів адміністративного припинення, забезпечення законності, принцип доцільності, пропорційність, права та свободи людини, контроль законності.*

Постановка проблеми. Зважаючи на те, що заходи адміністративного припинення прийнято класифікувати за об'єктами впливу, тобто на такі, що спрямовані проти фізичної особи (затримання, застосування фізичної сили тощо), та ті, що спрямовані проти протиправної діяльності юридичних осіб (заборона ліцензійної діяльності, припинення або зупинення різних робіт, діяльності підприємств, функціонування об'єктів), їх неправомірне застосування завдає суттєвої шкоди правам, свободам та законним інтересам фізичних і юридичних осіб. Зокрема, адміністративне затримання, доставлення, особистий огляд обмежує право на свободу та особисту недоторканність, входження на земельні ділянки, в жилі та інші приміщення громадян – право на недоторканність житла, затримання і доставлення транспортних засобів для тимчасового зберігання на спеціальних майданчиках – право власності, адміністративний нагляд – право на невтручання в особисте і сімейне життя, тимчасове припинення (заборона) діяльності господарюючих суб'єктів – право на заняття підприємницькою діяльністю, адміністративне видворення за межі України – право вільного перебування у країні, застосування зброї та спеціальних засобів – права на життя та фізичну недоторканність. У зв'язку з цим надважливим є забезпечити

© О. Миргородська, 2024

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-1172-957X>

d_alpaa@dduvs.edu.ua